

A következő öt fejezet azt vizsgálja, hogy vajon maga a kódex milyen információkat nyújt az Ómagyar Mária-siralomról; a „vendég-szöveg” s az őt megőrző kódex viszonya új és új megközelítésben áll előttünk: részlet és egész kaleidoszkópként tűnik elő és változik egymássá anélkül, hogy az elemzés tárgyilagosságának szoros logikája megbicsaklana. A kodikológiai, filológiai, nyelv- és művelődéstörténeti kutatások eredményei, ellenérvei és kérdései lebilincselően egészítik ki egymást.

Az utolsó fejezet (Összerakunk egy képet) a további kutatói feladatok kijelölésével zárul: addig kell a már meglévőkhöz mindig új és új adatokat gyűjtögetni, míg a lehetséges értelmezések valamelyike „a valószínűség lehető legnagyobb fokát el nem érte”.

Ez, a kötet egészében jelen levő szemléletmód, az elemzések logikus aránya, valamint az olvasóval szemben — sőt, az olvasó iránt — megnyilvánuló igényesség is okai annak, hogy lehetetlennek tűnik ezt a — számos fényképpel, ábrával és bibliográfiával teljessé tett — könyvet csak egyszer elolvasni. (Európa, 1986.)

BALLÉR PIROSKA

STAUD GÉZA: A MAGYARORSZÁGI JEZSUITA ISKOLAI SZÍNJÁTÉKOK FORRÁSAI II. 1561–1773.

Fontes ludorum scenicorum in scholis S. J. Hungariae. Pars secunda. (A magyarországi iskolai színjátékok forrásai és irodalma. II. kötet.)

Szomorúan és örömmel veszi kézbe az olvasó a művelődéstörténetünk szempontjából oly jelentős mű második kötetét. Szomorúan, mert azóta már el kellett búcsúznunk a kitűnő szerzőtől. Örömmel mert biztató jelnek tűnik, hogy a második kötet viszonyaink között hamar, két év múlva követte az elsőt. S mindezentúl reménykedve is abban, hogy a szerző halála kötelezővé fogja tenni a folytatást, még akkor is, ha a kézirat esetleges sajtó alá rendezése további munkálatokat igényel.

Folyóiratunk korábbi számában (1985. 3. sz.) az első kötetet részletesen méltattuk s jeleztük, hogy az összegyűjtött anyag nem csupán színháztörténeti, hanem általános művelődéstörténeti szempontból is milyen jelentőséggel bír, s mennyire nélkülözhetetlen a további kutatás számára. S elismeréssel szólunk arról a szinte százszázalékban teljes forrásbázisról, amely a mű alapját alkotta. Ezt most csak ismételni tudjuk. Az ott mondottakat csupán egy

mondattal egészítjük ki: az egyes rendházakról írottakból a rendtörténeti adalékokon kívül az is kitűnik, hogy a jezsuita atyák megtelepedésük után a lehető leghamarabb megkezdték a színjátszást. Ez azt jelzi, hogy ennek a pedagógiai eszköznek nagy jelentőséget tulajdonítottak.

A második kötet az alapítás időrendjében Győr, Kassa, Gyöngyös, Szatmárnémeti, Pécs, Sopron, Liptószentmiklós, Ungvár, Szokolca, Trencsén, Besztercebánya, Selmecebánya, Rozsnyó, Sárospatak, Eperjes, Lőcsé és Zsolna jezsuita iskoláinak anyagát sorolja fel, az első kötetben alkalmazott rendszer szerint, s az ott tapasztalt precizitással.

Érdemes egy-két különleges jelenségre felhívni a figyelmet. A rövid rendtörténeti adatokból (és magukból a játszott művekből) kitűnik, hogy egyrészt milyen különleges volt az ellenreformáció éveiben katolikusok és protestánsok viszonya. Trencsénben békésen éltek egymás mellett a jezsuiták és evangélikusok. Besztercebányán, Eperjesen, Lőcsén és Zsolnán harcos összeütközések jellemezték a korszakot. Sárospatakon — az erős kálvinista környezetben — párhuzamosan működött a kollégium és a jezsuita rend iskolája, hitvitákat tartottak és a katolikus iskolában feltűnően sok magyar nyelvű darabot mutatnak be. Másrészt adalékokat olvashatunk a katolikus iskoláknak a török megszállás alatti városokban meglévő lehetőségeire. A török közigazgatás számára csak az adófizetés volt jelentős, a hitvitákkal nem sokat törődött. Ez történt Gyöngyösön és Pécsen, ahol a török uralom alatt is működött a jezsuita rend, s így növendékei szindarabokat is adhattak elő.

Befejezésül: újból emlékezünk az elhunyt kitűnő szerzőre és reméljük, hogy nevével a befejező kötetben is találkozni fogunk. (MTA Könyvtárának kiadása, 1986.)

TÓTH ANDRÁS

PETŐFI-ADATTÁR I–II.

I. kötet: Petőfi az egykorú sajtóban és az egyéb nyomtatott forrásokban. Gyűjtötte, sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Kiss József;
II. kötet: Petőfi a kortársak leveleiben és naplóban. Gyűjtötte, sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Oltványi Ambrus.

A mikrofilológia létjogosultságát, időszerűségét vitatva, tudományos üléseken, fokozatért zajló minősítési eljárások során, recenziókban változatlanul gyakran felmerül a kérdés: lehet-e, érdemes-e évtizedeket egyetlen alkotó szolgálatában tölteni anélkül, hogy egy-